

دانشگاه پیام نور

مدیریت کلاس

(رشته علوم تربیتی)

دکتر محمدرضا سرمدي دکتر محمدحسن صيف

امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.

مقام معظم رهبری

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چندهزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و ملت‌های دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرنمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه منابع و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درخشان و پربار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد و رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز از این وضعیت بارها اظهار گله و ناخشنودی نموده‌اند.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «إِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران‌شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان، کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگزاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلگاه اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده‌اند، صمیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب

پیشگفتار	پانزده
پیشگفتار تجدیدنظر اول	شانزده
فصل اول: مبانی آموزش و پرورش	
هدف کلی	۱
هدف‌های یادگیری	۱
مقدمه	۲
۱-۱ تعاریف آموزش و پرورش	۲
۱-۱-۱ آموزش و پرورش از دید روان‌شناسان و جامعه‌شناسان	۳
۱-۱-۲ آموزش و پرورش در سطح بین‌المللی	۴
۲-۱ ساختارهای سازمانی نظام آموزش و پرورش	۵
۱-۲-۱ ارکان اساسی طرح‌ریزی ساختار اساسی	۶
۲-۲-۱ انواع ساختارهای سازمانی در نظام‌های آموزش و پرورش	۶
۳-۲-۱ تفاوت ادوکراسی و بروکراسی	۹
۳-۱ نشانه‌های ضعف ساختاری نظام‌های آموزش و پرورش	۱۰
۱-۳-۱ تأخیر و عدم کیفیت تصمیم‌های آموزشی	۱۰
۲-۳-۱ واکنش نامناسب سازمان در برابر تغییرات محیط	۱۰
۳-۳-۱ وجود تعارض به‌میزان بسیار زیاد در سازمان‌های آموزشی	۱۰
۴-۱ کارکردهای نظام آموزش و پرورش	۱۱
۱-۴-۱ کارکردهای اجتماعی نظام آموزش و پرورش	۱۱
۲-۴-۱ کارکردهای اقتصادی آموزش و پرورش	۱۴

۱۹.....	۵-۱ کارکردهای نظام آموزش و پرورش در مقاطع مختلف
۱۹.....	۱-۵-۱ مقطع پیش دبستانی و دبستان
۲۰.....	۲-۵-۱ آموزش متوسطه
۲۰.....	۳-۵-۱ آموزش عالی
۲۱.....	۶-۱ کارکرد آموزش و پرورش از دیدگاه راک و هیل
۲۲.....	۷-۱ کارکردهای آموزشی
۲۲.....	۱-۷-۱ مهارت‌های اساسی
۲۲.....	۲-۷-۱ یادگیری مادام‌العمر و یادگیری حقیقی و درونی
۲۳.....	۸-۱ کارکردهای اجتماعی
۲۳.....	۱-۸-۱ جذب همگون‌سازی
۲۳.....	۲-۸-۱ کارکرد توانایی استخدام در نهادهای اجتماعی
۲۳.....	۹-۱ ایجاد برابری‌های اجتماعی
۲۴.....	خلاصه فصل اول
۲۵.....	خودآزمایی تشریحی فصل اول
۲۵.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل اول
۲۸.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۲۸.....	منابع

۳۱.....	فصل دوم: مبانی و نظریه‌های مدیریت
۳۱.....	هدف کلی
۳۱.....	هدف‌های یادگیری
۳۲.....	مقدمه
۳۲.....	۱-۲ تعریف مدیریت
۳۳.....	۱-۱-۲ هدف از طرح تعاریف مختلف مدیریت
۳۳.....	۲-۱-۲ تعریف متأخر از مدیریت
۳۴.....	۳-۱-۲ تعریف جامع مدیریت
۳۴.....	۴-۱-۲ خصیصه‌های مشترک تعاریف مختلف مدیریت
۳۵.....	۲-۲ انواع مدیریت
۳۵.....	۱-۲-۲ مدیریت از نظر سطوح سازمانی
۳۶.....	۲-۲-۲ مدیریت از نظر فعالیت‌های سازمانی
۳۸.....	۳-۲ نظریه‌های مدیریت و آثار آنها در مدیریت رفتار کلاسی
۳۸.....	۴-۲ فواید نظریه‌های مدیریتی

۳۹.....	۵-۲ موازن قابل قبول بودن یک نظریه
۴۰.....	۱-۵-۲ استحکام درونی
۴۰.....	۲-۵-۲ استحکام بیرونی
۴۰.....	۳-۵-۲ قابل اجرا و عملیاتی بودن
۴۰.....	۴-۵-۲ قابلیت تعمیم
۴۱.....	۵-۵-۲ صرفه جویی علمی
۴۱.....	۶-۲ ویژگی مطالعه نظریه های مدیریتی
۴۱.....	۷-۲ تاریخچه شکل گیری نظریه های مدیریتی
۴۲.....	۸-۲ نظریه کلاسیک مدیریت
۴۲.....	۱-۸-۲ طبقه بندی نظریه کلاسیک
۴۳.....	۲-۸-۲ ویژگی های نظریه کلاسیک
۴۳.....	۳-۸-۲ فلسفه مدیریتی نظریه کلاسیک
۴۴.....	۹-۲ نظریه بروکراسی (دیوان سالاری)
۴۵.....	۱-۹-۲ ویژگی های نظریه بروکراسی
۴۵.....	۲-۹-۲ ویژگی های بروکراسی وبر
۴۶.....	۳-۹-۲ کاربرد نظریه بروکراسی وبر در مدیریت آموزشی و کلاسی
۴۸.....	۱۰-۲ نظریه مدیریت اداری فایول
۴۹.....	۱-۱۰-۲ کارکردهای مدیریتی فایول
۴۹.....	۲-۱۰-۲ اصول مدیریتی فایول
۵۰.....	۳-۱۰-۲ کاربرد نظریه اداری فایول در مدیریت آموزشی و کلاسی
۵۱.....	۱۱-۲ نظریه مدیریت علمی فردریک وینسلور تیلور
۵۱.....	۱-۱۱-۲ اهداف تربیتی تیلور
۵۱.....	۲-۱۱-۲ عناصر اساسی نظریه تیلور
۵۲.....	۳-۱۱-۲ کاربرد نظریه مدیریت علمی در مدیریت آموزشی و مدیریت کلاسی
۵۳.....	۴-۱۱-۲ ویژگی های نظریه مدیریت علمی
۵۴.....	۱۲-۲ وجه تمایز نظریه های مدیریتی
۵۵.....	۱۳-۲ نقد نظریه های کلاسیک مدیریت
۵۶.....	۱۴-۲ نظریه های نئوکلاسیک
۵۸.....	۱-۱۴-۲ نظریه X و Y داگلاس مک گرگور
۶۲.....	۲-۱۴-۲ نظریه دو عاملی فردریک هرزبرگ
۶۵.....	۱۵-۲ نظریه های نوین مدیریت
۶۶.....	۱-۱۵-۲ نظریه سیستمی

۷۸.....	۱۶-۲ ویژگی معلمان موفق.....
۸۰.....	۱۷-۲ تفاوت نظریه‌های اقتضایی و رفتاری
۸۱.....	۱۸-۲ عوامل انعطاف‌پذیری رفتار معلمان
۸۱.....	۱۹-۲ رابطه نظریه و عمل در مدیریت کلاس
۸۲.....	۲۰-۲ چگونگی کاربردی کردن نظریه‌های مدیریت
۸۲.....	خلاصه فصل دوم
۸۴.....	خودآزمایی تشریحی فصل دوم
۸۵.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل دوم
۸۸.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۸۸.....	منابع

۹۱.....	فصل سوم: مبانی مدیریت و رهبری آموزش
۹۱.....	هدف کلی
۹۱.....	هدف‌های یادگیری
۹۲.....	مقدمه
۹۲.....	۱-۳ مبانی مدیریت آموزشی
۹۳.....	۲-۳ تعاریف مدیریت آموزشی
۹۳.....	۱-۲-۳ تعریف مدیریت آموزشی به صورت عام
۹۳.....	۲-۲-۳ تعریف مدیریت آموزشی به صورت خاص
۹۵.....	۳-۳ وظایف مدیران آموزشی
۹۵.....	۴-۳ ویژگی‌های مدیریت آموزشی
۹۷.....	۵-۳ اهمیت نظام‌های آموزشی در جامعه
۹۹.....	۱-۵-۳ نقش‌های اساسی مدیریت آموزشی کارآفرین
۱۰۰.....	۶-۳ ایجاد مدیریت مشارکتی
۱۰۰.....	۱-۶-۳ پیامدهای مدیریت مشارکتی
۱۰۱.....	۲-۶-۳ تقدم اثربخشی بر کارایی
۱۰۱.....	۳-۶-۳ تفسیر و نوآوری
۱۰۲.....	۷-۳ کارکردهای مدیریت آموزشی
۱۰۲.....	۱-۷-۳ دیدگاه‌های مختلف کارکردهای مدیریت
۱۰۶.....	۸-۳ تعاریف مختلف ارزشیابی
۱۰۷.....	۹-۳ رهبری آموزشی
۱۰۷.....	۱-۹-۳ تعاریف مختلف رهبری

۱۰۸.....	۲-۹-۳ تعریف رهبری آموزشی
۱۰۸.....	۱۰-۳ سطوح مختلف نظام‌های آموزشی
۱۰۹.....	۱-۱۰-۳ سطح کلاسی
۱۰۹.....	۲-۱۰-۳ سطح مدرسه
۱۰۹.....	۳-۱۰-۳ شرایط محیطی نظام آموزشی
۱۰۹.....	۱۱-۳ رهبری آموزشی از دیدگاه چنگ
۱۱۰.....	۱-۱۱-۳ مفهوم رهبری بیرونی
۱۱۲.....	۱۲-۳ ویژگی رهبران آموزشی
۱۱۳.....	۱-۱۲-۳ الگوهای رهبری اثربخش در نظام‌های آموزشی
۱۱۳.....	۲-۱۲-۳ برخی شیوه‌های رهبری
۱۱۴.....	۳-۱۲-۳ وظایف رهبر آموزشی
۱۱۵.....	۴-۱۲-۳ مقایسه مدیریت و رهبری آموزشی
۱۱۶.....	۵-۱۲-۳ رویه‌های اثربخشی رهبران در سازمان
۱۱۷.....	۶-۱۲-۳ تشابه مدیریت و رهبری
۱۱۷.....	۷-۱۲-۳ تفاوت مدیریت و رهبری
۱۱۹.....	خلاصه فصل سوم
۱۲۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل سوم
۱۲۰.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل سوم
۱۲۳.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۱۲۳.....	منابع
۱۲۵.....	فصل چهارم: مبانی مدیریت کلاس
۱۲۵.....	هدف کلی
۱۲۵.....	هدف‌های یادگیری
۱۲۶.....	مقدمه
۱۲۷.....	۱-۴ تعاریف مدیریت کلاس
۱۳۰.....	۱-۱-۴ گروه‌بندی تعاریف مدیریت کلاس
۱۳۰.....	۲-۴ نظریه‌های مدیریت کلاس
۱۳۱.....	۱-۲-۴ نظریه عدم مداخله
۱۳۱.....	۲-۲-۴ نظریه تعامل‌گرا
۱۳۲.....	۳-۲-۴ نظریه مداخله‌گرا
۱۳۲.....	۳-۴ مداخله‌های ارزشمند

۱۳۳.....	۴-۴ کارکردهای مدیریت کلاس
۱۳۴.....	۴-۴-۱ برنامه‌ریزی
۱۳۵.....	۴-۴-۲ سازمان‌دهی
۱۳۸.....	۴-۴-۳ نظارت و کنترل
۱۳۹.....	۴-۴-۴ هدایت و رهبری
۱۴۰.....	۴-۵ الگوهای مدیریت کلاس
۱۴۱.....	۴-۵-۱ الگوی مدیریت کلاس مونته‌سوری
۱۴۱.....	۴-۵-۲ الگوی کانتر و جونز در مدیریت کلاس
۱۴۳.....	۴-۶ ویژگی‌های معلمان به‌عنوان مدیران کلاس
۱۴۳.....	۴-۶-۱ وظایف معلم از دید شهید ثانی
۱۴۴.....	۴-۶-۲ ویژگی معلمان نمونه از دید کومبز
۱۴۵.....	۴-۶-۳ ویژگی معلمان اثربخش
۱۴۶.....	۴-۷ عوامل بروز خلاقیت و نوآوری در دانش‌آموزان
۱۴۶.....	۴-۸ ویژگی‌های معلم موفق
۱۴۷.....	۴-۹ مشکلات ناشی از مدیریت ضعیف معلم در کلاس
۱۴۸.....	۴-۹-۱ فهم و درک ناکافی دانش‌آموز
۱۴۸.....	۴-۹-۲ تقویت رقابت ناسالم در کلاس
۱۴۸.....	۴-۹-۳ تقویت مطیع و سر به‌زیر بودن
۱۴۹.....	۴-۹-۴ اعمال رهبری و کنترل کمتر
۱۵۰.....	۴-۹-۵ معلم مستبد
۱۵۰.....	۴-۹-۶ رهبری تنبیه‌گر
۱۵۱.....	۴-۱۰ مدیریت اثربخش
۱۵۱.....	۴-۱۱ مدیریت فضا و زمان در کلاس درس
۱۵۳.....	۴-۱۱-۱ مدیریت زمان
۱۵۸.....	۴-۱۱-۲ برنامه‌های زمان‌بندی آموزشی در مدارس ابتدایی
۱۶۰.....	۴-۱۱-۳ برنامه زمان‌بندی روزانه مدارس راهنمایی و متوسطه
۱۶۱.....	۴-۱۱-۴ کاربرد راهبردهای آموزشی در چهارچوب‌های زمانی
۱۶۳.....	۴-۱۱-۵ مراحل اساسی اجرایی ساختن اصول مدیریت زمان
۱۶۶.....	۴-۱۲ فضا و مدیریت آن در کلاس
۱۶۶.....	۴-۱۲-۱ تأثیر چیدمان افراد در محیط کلاس
۱۶۷.....	۴-۱۲-۲ کارکردهای فضای کلاس
۱۷۱.....	۴-۱۲-۳ فضای کلاس و نیاز دانش‌آموزان

۱۷۲.....	۴-۱۲-۴ تنظیم محل استقرار دانش‌آموزان در کلاس
۱۷۳.....	۵-۱۲-۴ انواع چیدمان فضای کلاس
۱۷۵.....	۶-۱۲-۴ نحوه قرار گرفتن میز معلم در کلاس
۱۷۵.....	۷-۱۲-۴ حوزه‌های آموزشی
۱۷۹.....	خلاصه فصل چهارم
۱۸۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل چهارم
۱۸۰.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل چهارم
۱۸۳.....	دربارۀ مطالب زیر بیندیشید
۱۸۳.....	منابع

۱۸۷.....	فصل پنجم: فناوری‌های آموزشی و دانش معلم
۱۸۷.....	هدف کلی
۱۸۷.....	هدف‌های یادگیری
۱۸۸.....	مقدمه
۱۸۸.....	۱-۵ تعاریف فناوری آموزشی
۱۸۹.....	۱-۱-۵ رویکردهای مختلف به تعاریف فناوری آموزشی
۱۹۱.....	۲-۱-۵ نکات مهم در تعریف فناوری آموزشی
۱۹۲.....	۲-۵ الگوی برنامه‌ریزی تلفیق فناوری در کلاس برای معلمان در نقش مدیران کلاس
۱۹۳.....	۱-۲-۵ مراحل الگوی برنامه‌ریزی تلفیق فناوری در فرایند یاددهی-یادگیری
۱۹۸.....	۳-۵ رویکردهای کاربرد فناوری آموزش در کلاس
۱۹۸.....	۱-۳-۵ رویکرد ظهورکننده
۱۹۹.....	۲-۳-۵ رویکرد کاربردی
۱۹۹.....	۳-۳-۵ رویکرد ادغامی
۱۹۹.....	۴-۳-۵ رویکرد تحولی
۲۰۰.....	۴-۵ فواید فناوری آموزشی در نظام‌های تعلیم و تربیت
۲۰۱.....	۱-۴-۵ تبدیل آموزش به یادگیری، عنصر اساسی در تلفیق فناوری‌های آموزشی در مدارس
۲۰۲.....	۲-۴-۵ صلاحیت‌های عمومی معلمان در استفاده از فناوری‌های آموزشی
۲۰۴.....	۳-۴-۵ موانع کاربرد فناوری‌های آموزشی در نظام‌های تعلیم و تربیت
۲۰۶.....	۵-۵ دانش موردنیاز معلم در استفاده از فناوری آموزش
۲۱۰.....	۱-۵-۵ دانش محتوا
۲۱۱.....	۲-۵-۵ دانش تربیتی (پداگوژی)
۲۱۲.....	۳-۵-۵ دانش تربیتی

۲۱۳.....	۴-۵-۵ دانش فناوری
۲۱۳.....	۵-۵-۵ دانش محتوای تربیتی
۲۱۵.....	۶-۵-۵ دانش تربیتی فناوری
۲۱۶.....	۷-۵-۵ دانش محتوای فناوری
۲۱۷.....	۸-۵-۵ دانش محتوایی تربیتی فناوری
۲۱۹.....	خلاصه فصل پنجم
۲۲۰.....	خودآزمایی تشریحی فصل پنجم
۲۲۰.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل پنجم
۲۲۲.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۲۲۳.....	منابع

۲۲۷.....	فصل ششم: رویکردهای مدیریت کلاس
۲۲۷.....	هدف کلی
۲۲۷.....	هدف‌های یادگیری
۲۲۷.....	مقدمه
۲۲۸.....	۱-۶ برخی مباحث اصولی
۲۲۹.....	۲-۶ درک مدیریت رفتارگرایی و ساختارگرایی کلاس درس
۲۲۹.....	۱-۲-۶ اصول یک رویکرد رفتارگرایی مدیریت کلاس
۲۳۰.....	۲-۲-۶ ادعاهای بحث‌برانگیز دربارهٔ برابری
۲۳۲.....	۳-۲-۶ اساس فرضیه «آن مؤثر است»
۲۳۳.....	۳-۶ مدیریت ساختارگرایی کلاس درس
۲۳۴.....	۴-۶ ناآگاهی‌ها دربارهٔ مدیریت ساختارگرایی
۲۳۵.....	۵-۶ زبان رفتارگرایی در مقابل ساختارگرایی
۲۳۶.....	۶-۶ سبک‌های مدیریت ترکیبی کلاس درس
۲۳۷.....	۷-۶ پاسخ به سوءرفتارها
۲۳۹.....	۸-۶ رویکردهای رفتاری در خصوص مدیریت کلاس درس
۲۴۰.....	۹-۶ پنج کنش رفتاری اصلی / بنیادی
۲۴۰.....	۱-۹-۶ تقویت مثبت
۲۴۱.....	۲-۹-۶ تقویت منفی
۲۴۳.....	۳-۹-۶ خاموشی
۲۴۴.....	۴-۹-۶ تنبیه شامل حضور آزاردهنده‌ها
۲۴۵.....	خلاصه فصل ششم

۲۴۶.....	خودآزمایی تشریحی فصل ششم
۲۴۶.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل ششم
۲۴۷.....	درباره مطالب زیر بیندیشید
۲۴۸.....	منابع

فصل هفتم: اخلاق و مدیریت کلاس..... ۲۴۹

۲۴۹.....	هدف کلی
۲۴۹.....	هدف‌های یادگیری
۲۴۹.....	مقدمه
۲۵۰.....	۱-۷ تعریف اخلاق
۲۵۲.....	۲-۷ مدیریت کلاس درس به‌عنوان یک فعالیت اخلاقی
۲۵۳.....	۳-۷ گفتمان اخلاقی فعالیت‌های مدیریت کلاس درس
۲۵۴.....	۴-۷ دو دیدگاه در برنامه درسی اخلاقی مدیریت کلاس درس
۲۵۴.....	۵-۷ برنامه‌ریزی درسی اخلاقی ضمنی مدیریت کلاس درس
۲۵۵.....	۶-۷ رویکردهای ضمنی به‌برنامه اخلاقی مدیریت کلاس درس
۲۵۶.....	۷-۷ دیدگاه صریح و روشن در برنامه درسی اخلاقی مدیریت
۲۵۶.....	۸-۷ جنبه‌های مختلف اخلاق در نظام آموزشی
۲۵۶.....	۱-۸-۷ جنبه عدالتی اخلاق
۲۵۷.....	۲-۸-۷ جنبه انتقادی اخلاق
۲۵۸.....	۳-۸-۷ جنبه مراقبه‌ای اخلاق
۲۵۸.....	۹-۷ روش‌های بهبود اخلاق در مدیریت کلاس
۲۶۱.....	خلاصه فصل هفتم
۲۶۱.....	خودآزمایی تشریحی فصل هفتم
۲۶۱.....	خودآزمایی چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۲۶۲.....	درباره مطلب زیر بیندیشید
۲۶۲.....	منابع

فصل هشتم: مدیریت رفتار دانش‌آموز، جو مدرسه و زورگویی..... ۲۶۵

۲۶۵.....	هدف کلی
۲۶۵.....	هدف‌های یادگیری
۲۶۵.....	مقدمه
۲۶۶.....	۱-۸ جو مدرسه

۲۶۹.....	۲-۸ ابعاد ادراک از جو مدرسه
۲۷۱.....	۳-۸ زورگویی
۲۷۳.....	۱-۳-۸ انواع زورگویی ها
۲۷۶.....	۴-۸ نظریه های پیشگیری از رفتارهای منفی
۲۷۸.....	خلاصه فصل هشتم
۲۷۸.....	خودآزمایی تشریحی فصل هشتم
۲۷۸.....	خودآزمایی چهارگزینه ای فصل هشتم
۲۷۹.....	درباره مطلب زیر بیندیشید
۲۷۹.....	منابع

پیشگفتار

در دوران معاصر، تعلیم و تربیت یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های بشر در تمام جوامع محسوب می‌شود. لزوم تربیت و آماده‌سازی فراگیران برای زندگی در محیط تحول‌یابنده از یک سو و متعددبودن نظرات در خصوص نقشی که انسان در قرن جدید ایفا خواهد کرد، مسئولان آموزشی را بر آن داشته تا فرایندهای آموزش مدرسه‌ای را سازمان‌دهی کنند. در این میان، فضای کلاس و مدیریت آن، عامل تعیین سرنوشت نسل آینده است و اهمیت بسزایی دارد.

مدیریت کلاس که حوزه‌ای تخصصی است، اصول و روش‌های معینی دارد. در این مبحث، به بررسی نظریه‌های زیربنایی در مدیریت و تأثیر هریک از آن‌ها بر مدیریت رفتار کلاسی می‌پردازیم. این اثر در هفت فصل، مشتمل بر مجموعه‌ای از مقالات تألیفی و ترجمه‌ای در خصوص مدیریت کلاس است.

در فصل اول، دیدگاه روان‌شناسان و جامعه‌شناسان را درباره نظام آموزش و پرورش و هزینه‌ها و کارکردهای آن در مقاطع مختلف مطرح کرده‌ایم. فصل دوم شامل تعریف مدیریت و انواع آن است. در فصل سوم نظریه‌های مدیریت و مدیریت کلاس از دیدگاه‌های مختلف بررسی شده است. فصل چهارم مبانی مدیریت و رهبری آموزشی در جامعه را با مقایسه ویژگی‌های مدیریت آموزشی در سطوح مختلف عنوان کرده است. در فصل پنجم مبانی مدیریت کلاس با بیان تعاریف آن، کارکردها و نقش زمان و فضا در بهتر ارائه کردن آن مطرح شده است. فصل ششم نقش فناوری‌های آموزشی را در افزایش کیفیت آموزشی و یادگیری فراگیران بیان می‌دارد. در آخرین فصل کتاب عوامل تشکیل کلاس مجازی در نظام آموزشی و به کارگیری انواع رسانه‌ها در نظام‌های از راه دور بیان شده است.

امید است با همکاری اساتید و صاحب‌نظران در سطح کشور، ضمن برطرف کردن کاستی‌ها، در چهارچوب‌های بعدی دامنه مقالات و مباحث مطرح شده گسترش قابل توجهی یابد.

مؤلفان

پیشگفتار تجدیدنظر اول

خداوند بزرگ را سپاس می‌گوییم که به‌ما توفیق بازنگری و اندیشیدن دوباره در خصوص کتاب مدیریت کلاس را فراهم کرده‌است. ضمن تشکر از همه دانش‌پژوهان، محققان و دانشجویان که با ارائه نکات و نظرات یا ارزش خویش، ما را در بهبود مفاهیم و تسهیل درک موضوعات «مدیریت کلاس» یاری کردند، تغییرات بهینه و مفیدی را در برخی از فصل‌های کتاب حاضر به‌انجام رساندیم.

هدف کتاب حاضر، بیان روشن مفاهیم مرتبط با مدیریت کلاس به‌طور اخص است تا با ارائه مفاهیم و موضوعات به‌صورت ریشه‌ای و پایه‌ای در چهارچوب محیط‌های آموزشی، زمینه‌های لازم را در ایجاد درک صحیحی از مدیریت کلاس و مفاهیم آن در دانشجویان ایجاد کند، بنابراین در ویرایش جدید با تجدیدنظر در ساختار فصل‌ها و ارائه مطالب نو و بدیع در آن‌ها و نیز ارائه فصل‌هایی در خصوص رویکردها و مباحث اخلاقی و نیز مسائل مبتلابه در مدیریت کلاس، بستر لازم برای درک مفاهیم جدید فراهم شده‌است که این مهم، در فصل‌ها مدنظر قرار گرفته و تغییرات عمده‌ای در آن‌ها انجام شده‌است.

ویرایش و تجدیدنظر در کتاب حاضر، حاصل تعامل‌هایی حرفه‌ای با همکاران و به‌خصوص دانشجویان در مباحثه‌های کلاسی بوده‌است که در پی آن، پس از گذشت مدت مدیدی با بررسی‌های بسیار، مؤلفان را به‌انجام وظیفه تجدیدنظر و ویرایش در مفاهیم و موضوعات کتاب رهنمون ساخت.

مؤلفان همچنان از نکات و دیدگاه‌های ارزشمند دانش‌پژوهان، محققان و دانشجویان در خصوص هرچه غنی‌ترسازی کتاب حاضر استقبال می‌کنند.

مؤلفان

فصل اول

مبانی آموزش و پرورش

هدف کلی

آشنایی با مفاهیم اولیه آموزش و پرورش (تعاریف، کارکردها، ساختار)

هدف‌های یادگیری

انتظار می‌رود پس از مطالعه این فصل بتوانید:

۱. دو تعریف از تعاریف آموزش و پرورش را بیان کنید.
۲. خصوصیات مشترک تعاریف آموزش و پرورش را شرح دهید.
۳. آموزش و پرورش را در معانی نهاد و محصول تعریف کنید.
۴. ساختارهای عمده نظام آموزش و پرورش را نام ببرید.
۵. ساختار ارگانیک و ساختار مکانیستی در نظام آموزش و پرورش را توضیح دهید.
۶. ویژگی‌های ساختار ادھوکراتیک را در نظام‌های آموزش و پرورش بیان کنید.
۷. تفاوت ادھوکراسی و بروکراسی حرفه‌ای را توضیح دهید.
۸. دو کارکرد از کارکردهای نظام آموزش و پرورش را شرح دهید.
۹. کارکردهای اجتماعی نظام آموزش و پرورش را نام ببرید.
۱۰. کارکرد اقتصادی نظام آموزش و پرورش را شرح دهید.
۱۱. عمده‌ترین کارکردهای اقتصادی نظام آموزش و پرورش را نام ببرید.
۱۲. کارکردهای نظام آموزش و پرورش را در مقاطع مختلف به اختصار شرح دهید.
۱۳. پنج کارکرد از کارکردهای نظام آموزش و پرورش را از نظر راک و هیل بیان کنید.

مقدمه

نظام‌های آموزش و پرورش یکی از اساسی‌ترین و تأثیرگذارترین نهادهای اجتماعی در جوامع بشری است. به دلیل قدمت این نظام‌ها در جوامع، صورت‌ها و کارکردهای مختلفی یافته‌اند و تمام تلاش‌ها برای رفع نیازهای بشری بوده‌است. در این بخش، مفاهیم اساسی در نظام‌های آموزش و پرورش بررسی می‌شود، از جمله تعاریف آن از دیدگاه‌های مختلف، دیدگاه‌ها و ساختارهای مختلف در این گونه نظام‌ها، نقاط قوت و ضعف آن‌ها و کارکردهای مختلف و تحولات آن‌ها. با توجه به رویکردهای متفاوت درباره آن، تعاریف متفاوتی به دست می‌آید که خود از چندبعدی بودن این امر ناشی می‌شود. اینکه تا چه حد تعریف آموزش و پرورش توانسته‌است جایگاه واقعی خود را از منظر اندیشه علمی کسب کند، بحثی محوری است که در قالب این کتاب نمی‌گنجد.

۱-۱ تعاریف آموزش و پرورش

آموزش و پرورش تعاریف گوناگونی دارد. گوناگونی تعاریف غالباً به دلیل پیچیدگی و چندوجهی بودن آموزش و پرورش است. زیست‌شناسان آموزش و پرورش را تغییر عکس‌العمل‌های ذاتی و اکتسابی انسان در مواجهه با محرک‌های محیط خارجی تعریف می‌کنند (درانی، ۱۳۷۶: ۷). از این تعریف آشکار می‌شود رکن اساسی و اصلی تعلیم و تربیت را عوامل محیطی در فرایند یادگیری تشکیل می‌دهند.

روان‌شناسان مکتب رفتارگرا بر عوامل و محرک‌های محیط خارجی و به تبع آن تغییر عکس‌العمل‌های اکتسابی فراگیران تأکید بسیار زیادی دارند. شاید بتوان تعریف جان استوارت میل را از آموزش و پرورش نوعی تعریف از این دیدگاه دانست. به نظر وی آموزش و پرورش به هر تأکیدی که آدمی در معرض آن است، اعم از آنکه منشأ آن اشخاص یا جامعه باشد، اطلاق می‌شود (شکوهی، ۱۳۸۱: ۱۲۲). عمده‌ترین ضعف این تعریف، گستردگی بسیار حیطه آن است، به طوری که عملاً توانایی بررسی همه‌جانبه آن اگر ممکن نباشد، بسیار دشوار به نظر می‌رسد و در عمل کارایی کافی ندارد.

۱-۱-۱ آموزش و پرورش از دید روان‌شناسان و جامعه‌شناسان

از دید روان‌شناسی، به‌خصوص مکاتب شناختی و جدید آن، آموزش و پرورش هدایت رشد طبیعی و تدریجی و هماهنگ تمام نیروها و استعدادهای فرد است. هانری ژولی آموزش و پرورش را مجموعه تلاش‌هایی تعبیر می‌کند که هدف آن برخورداری ساختن فرد از همهٔ قوایش و آماده کردن او برای استفادهٔ صحیح از آنهاست (همان: ۲۳).

از دید جامعه‌شناسی، آموزش و پرورش عبارت است از تأثیر ارادی بزرگسال بر خردسال به‌منظور سوق دادن او به‌سوی حالت بزرگسالی. درواقع، آموزش و پرورش از دید علم جامعه‌شناسی، نهادی اجتماعی است که خود بر نظام آموزش و پرورش و سازمان‌های آن یا اشکال و مراحل مختلف آموزش و سطوح مختلف آن دلالت دارد. در این معنا، آموزش و پرورش سازوکار رسمی جامعه برای حفظ و انتقال فرهنگ و میراث گذشته و مترادف با مفهوم جامعه‌پذیری یا اجتماعی کردن است (علاقه‌بند، ۱۳۸۲: ۴۸).

دورکیم با نگرش اجتماعی خاص خویش، آموزش و پرورش را عملی می‌داند که نسل بزرگسال بر نسلی که هنوز برای زندگی در جمع، آمادگی ندارد، اعمال می‌کند و هدف آن، فعال‌سازی و توسعهٔ حالات جسمی، فکری و مغزی او به‌گونه‌ای است که مطلوب جامعهٔ سیاسی در تمامیت آن و نیز مطلوب محیط خاصی شود که فرد بدان تعلق دارد.

از نظر دیویی نیز آموزش و پرورش مجموعه فرایندهایی است که از طریق آن، گروه یا جامعه‌ای، چه کوچک باشد و چه بزرگ، قدرت‌ها و مقاصد مکتب خویش را منتقل می‌کند تا بقای خود و رشد مداوم خویش را تضمین کرده‌باشد.

در تعاریف قبلی آموزش و پرورش از دید روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، آموزش و پرورش رشد شخصی و فردی محسوب می‌شد که هیچ ارتباطی با زندگی جمعی نداشت و زمانی به‌وجود می‌آمد که نخستین ارگانیزم یا موجود زنده با صفت یادگیری شکل می‌گرفت و آموزش و پرورش مفهومی فراگرد یا امری فردی می‌یافت، ولی آموزش و پرورش به‌مفهوم فراگرد یا امری اجتماعی از هنگامی شکل گرفت که این موجودات با یکدیگر به‌روابط و کنش‌های متقابل اجتماعی یا فعالیت زندگی گروهی پرداختند. بنابراین، می‌توان گفت انسان در حیات اجتماعی خویش، همواره با آموزش و پرورش سروکار داشته‌است. هرگاه و هر جا که انسان به‌نیازهای خود یا

به نارسایی‌های محیط خود کنش و واکنش نشان دهد یا تحت تأثیر و نفوذ هموعان خویش قرار گیرد، به تجربه‌های آموزش و پرورش دست یافته است، به گونه‌ای که دیویی، عالی‌ترین محصول آموزش و پرورش را این گونه می‌داند (اسمیت، ۱۳۷۹: ۱۵۸):

تمایل به گرفتن از خود زندگی و نیز تمایل به تنظیم شرایط زندگی به گونه‌ای که همه امور در فرایند زندگی فراگرفته شود، خود عالی‌ترین محصول آموزش و پرورش است.

۱-۱-۱-۱ فصل مشترک تعاریف روان‌شناسان و جامعه‌شناسان

بنا بر تعاریف مطرح شده درباره آموزش و پرورش، خصوصیات مشترک آن‌ها را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

- آموزش و پرورش بنا به ملاحظات عملی همه‌جانبه به نوع بشر منحصر می‌شود.
- به عقیده همه صاحب‌نظران، آموزش و پرورش عبارت است از عملی که فردی به فرد دیگر و مخصوصاً بزرگسالی بر خردسال، یا نسل بالغ بر نسل نابالغ اعمال می‌کند.
- تمام صاحب‌نظران اذعان دارند که آموزش و پرورش، فعالیتی عمدی و هدف‌دار است و باید به هدف برسد. به همین دلیل است که به محض مطرح شدن بحث تعیین دقیق محتوای آموزش و پرورش، تفاهم بین صاحب‌نظران از بین می‌رود.

۱-۱-۲ آموزش و پرورش در سطح بین‌المللی

واژه «آموزش و پرورش» در متون تخصصی آموزش و پرورش و در سطح بین‌المللی، به سه معنا به کار می‌رود: الف) مؤسسه یا نهاد، ب) عمل یا تأثیر، ج) نتیجه یا محصول (شکوهی، ۱۳۸۱: ۲۵).

الف) آموزش و پرورش به معنای مؤسسه یا نهاد: آموزش و پرورش به معنای مؤسسه یا نهاد، مجموعه ساختارهایی است که در زمان معینی در یک کشور یا در بین گروهی خاص شکل می‌گیرد و هدف آن، تربیت مردم کشور یا منطقه است. این ساختارهای سازمان‌یافته، طبق مقررات کم‌وبیش دقیقی کار می‌کنند و در مقطع زمانی معین، خصوصیات نسبتاً ثابتی دارند. در واقع، می‌توان از طریق این معنای

آموزش و پرورش نظام‌های آموزش و پرورش قدیم و جدید را با هم مقایسه کرد و حتی می‌توان آموزش و پرورش تطبیقی را برگرفته از این تعریف دانست.

ب) آموزش و پرورش به معنای عمل یا تأثیر: مفهوم عمل و تأثیر از آموزش و پرورش، برگرفته از تعریف دورکیم از آموزش و پرورش است. او آموزش و پرورش را تأثیری می‌داند که نسل بزرگسال بر نسلی که هنوز برای زندگی اجتماعی، آمادگی کافی ندارد، برجای می‌گذارد. موضوع آموزش و پرورش طبق این تعریف عبارت است از ایجاد حالاتی جسمی، ذهنی و اخلاقی در افراد نوجوان. این حالات مطلوب جامعه سیاسی در تمامیت آن و محیط اجتماعی است و شامل معارف و دانشی می‌شود که نظام آموزش و پرورش قصد دارد به افراد در یک برهه از زمان انتقال دهد و غالباً شامل علوم فیزیکی، ذهنی، اخلاقی، سیاسی، اجتماعی و جز آن می‌شود که فرد را برای زندگی در جامعه و احراز نقش‌های اجتماعی در جامعه مهیامی کند تا این افراد به واسطه محتوای فراگرفته شده بتوانند به سرعت خود را با موقعیت‌های جدید اجتماعی وفق دهند و مسائل متعدد و متنوعی را که هر روز بیش از روز پیش با آن مواجه‌اند، حل و فصل کنند.

ج) آموزش و پرورش به معنای نتیجه یا محصول: معنای نتیجه و محصول از آموزش و پرورش شامل اثری می‌شود که در چهارچوب آموزش و پرورش به معنای نهاد و از طریق توسل به تعلیم و تربیت در معنای محتوای آموزش و پرورش بر مبنای عمل و تأثیر مطرح است و شایستگی و کارایی فارغ‌التحصیل نظام آموزش و پرورش را دربرمی‌گیرد.

۲-۱ ساختارهای سازمانی نظام آموزش و پرورش

اگرچه ساختار سازمانی مفهوم بسیار پیچیده‌ای دارد، اما این مفهوم سازمانی ضروری و حساس است (هاچ، ۱۹۹۷). ساختار سازمانی تعیین‌کننده چگونگی تعامل افراد سازمان با یکدیگر است. ساختار سازمانی راه یا شیوه‌ای است که با آن فعالیت‌های سازمانی تقسیم، سازمان‌دهی و هماهنگ می‌شوند. ساختارهای سازمانی را به وجود می‌آورند تا فعالیت‌های عوامل انجام کار را هماهنگ و اعمال اعضا را کنترل کنند. ساختار سازمانی در نمودار سازمان نمایان می‌شود و نمودار سازمانی نیز نماد قابل رؤیت از کل فعالیت‌ها و فرایندهای سازمان است (اعرابی، ۱۳۷۹: ۱۵).